

И. Гаврилюк, асп.
Национальный университет "Киево-Могилянская академия", Киев

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ НАДВОРНЫХ МАГНАТСКИХ АРМИЙ В ПЕРВЫЕ ГОДЫ ХМЕЛЬНИЧЧИНЫ (1648-1649 ГГ.)

В статье проведено исследование специфики магнатских надворных войск в Речи Посполитой в сер. XVII века, проанализированы численность, активность и успешность функционирования надворных армий Владислава Доминика Заславского и Яремы Вишневецкого на протяжении 1648-1649 гг. и первые годы восстания Б.Хмельницкого определены как переломный момент в истории существования магнатских военных формирований в Речи Посполитой.

Ключевые слова: Речь Посполитая, надворные магнатские армии, Хмельниччина.

I. Gavryliuk, Graduate Student
National University of "Kyiv-Mohyla Academy", Kyiv

FUNCTIONING OF PRIVATE MAGNATES' ARMIES DURING FIRST YEARS OF THE BOHDAN KHMELNYTSKY UPRISING (1648-1649)

The article focuses on the peculiarities of the private armies of the magnates in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the middle of the XVIIth century. It analyses quantities, activity and the level of success of the armies of Vladislav Dominik Zaslavsky and Yarema Vyshnevetsky in 1648-1649. It concludes that the Khmelnytsky Uprising was the turning point in the history of the magnate armies in the Polish-Lithuanian Commonwealth.

Key words: Polish-Lithuanian Commonwealth, private armies of the magnates, Khmelnytsky Uprising.

УДК 94(477):343.62- 053.2"193"

Ю. Гоман, канд. ист. наук, доц.,
В. Проценко, студ. магистратури,
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ДІТЕЙ "НЕБЛАГОНАДІЙНИХ ЕЛЕМЕНТІВ" У 1930-ИХ РОКАХ

У статті розглядається політика радянської влади стосовно дітей "неблагонадійних елементів" у 1930-их роках, проводиться аналіз нормативно-правової бази по здійсненню їх контролю та вихованню; показується апарат виконавців, на яких покладено процес "перевиховання".

Ключові слова: діти "неблагонадійних елементів", УСРР, процес "перевиховання", "великий терор", репресії.

Діти – найбільш незахищена частина суспільства. Згідно з Конвенцією ООН діти мають право на дитинство, позбавлене від будь-якого насильства та експлуатації. Однак сьогодні в українському суспільстві ми спостерігаємо грубі порушення прав дітей через корупцію та бюрократизм чиновників. Неповнолітні постійно знаходяться у небезпеці постраждати від свавілля та жорстокості дорослих. Однак зародки цих явищ слід шукати ще у 20-30-их роках ХХ ст. у радянському суспільстві. Саме тоді було покладено початки двозначних стартерів по відношенню до дітей. Радянсько-більшовицькою системою діти розглядалися як об'єкт застосування комуністичного виховання. Політика стосовно них в 1920-ті роки здійснювалася під надзвичайно прогресивним гаслом: "Якщо ми не будемо будувати для них шкіл і дитячих будинків, то ми вимушені будемо будувати для них в'язниці". Соціальний простір дитинства був компонентом всіх сфер суспільного життя Радянської України. Згідно із стереотипами, які утвердилися у наукових дослідженнях, "дитина 1920-их була дитиною війн, голоду, біженства і епідемій". Проте більшовицька пропаганда називала дитину чистою дошкою, де можна було легко вкарбувати нову комуністичну свідомість. Родина розглядалася як "фортеця всіляких релігійних забобонів", культурної відсталості та ідеологічного невігластва, як джерело відверто ворожих впливів на дитину, а тому сім'я та сімейні цінності всіляко нівелювалися.

Якщо у 1920-их роках відбувалося лише становлення системи виховання з дітей безосібних гвинтиків великої радянської машини, то у 1930-тих – авторитарна педагогіка витіснила всі залишки вільного розвитку. Виховання здійснювалося в колективі, через колектив і для колективу, самобутність дитини, її індивідуальність не враховувалася. Саме в цьому контексті на законодавчому рівні почали з'являтися постанови і накази вищо-

го керівництва, які дозволяли застосовувати стосовно дітей різноманітні засоби "перевиховання". Ці накази були прямим заклик до дії під грифом "цілком таємно" і стосувалися, в першу чергу, дітей репресованих, які в подальшому ставали "ворогами народу". Радянська класична система виховання, яка направлена на "колективізацію" дитячої свідомості, і біля витоків якої були такі педагоги, як А.С.Макаренко, широко досліджувалася в науковій літературі. Проте поза, навіть, цією педагогічною системою у 20-30-х рр. ХХ ст. залишалися діти, офіційно визнаних владою, класових ворогів. Вони опинилися у гіршому становищі, бо до них застосовувалися жорсткіші заходи виховання. Зрозуміло, що дослідження становища цих дітей тривалий час залишалося не бажаним і не актуальним.

Радянська історіографія замовчувала наявність спеціальних закладів для дітей репресованих громадян. Лише з кінця 1980-х рр. з'явилися перші свідчення про них. Певні зрушення відбулися у 2002 р., коли побачила світ документальна збірка "Діти ГУЛАГу. 1918–1956", в якій зібрано спогади сучасників тих подій. У ній було висвітлено основні аспекти життя дітей "ворогів народу" як соціально неблагонадійних елементів [1]. Ця збірка дала поштовх для активізації досліджень з даної проблематики. Серед перших вітчизняних спеціальних досліджень, можна виділити працю Р.Подкура, який звертається до аналізу становища дітей репресованих громадян, згадуючи про них у контексті політики державного терору і масштабних репресій всіх ланок суспільства [5]. Примітним є дослідження Т.Вронської, яка акцентує увагу на дітях, аналізуючи сталінську політику стосовно родин "ворогів народу" [4]. Узагальнюючим поглядом на дану проблематику є колективна монографія Інституту історії НАН України "Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя", де побіж-

но окреслюється повсякдення дітей як невід'ємної складової суспільства [9]. Однак він засвідчує, що дослідження цієї проблеми залишаються фрагментарними і потребують подальшого аналізу і вивчення з точки зору власне дитинства.

Державна політика щодо виховання дітей "неблагонадійних елементів" у Радянському Союзі складалася поступово і мала декілька етапів. У 1930-их роках зі встановленням особистої диктатури Й.Сталіна і утвердженням режиму жорстокого терору змінилися акценти у радянській соціальній політиці. Введення в обіг поряд з поняттям "соціальне походження", таких понять як "соціальне обличчя", "політичне обличчя", "ідеологічна сутність" торкнулося всього суспільства, в тому числі, і дітей. Радянські педагогіка у 1929 році стверджувала, що дитячий будинок є "найбільш повно висловленою формою соціалістичного виховання", адже він міг здійснювати вплив на дитину 24 години на добу. Озвучена теза не була новою, адже ще В.Ленін започаткував її використання у радянському суспільстві. Вождь пролетаріату головне завдання вбачав у вихованні підростаючого покоління в дусі комуністичної моралі, поєднанні освіти з практикою соціалістичного будівництва і суспільно-корисною працею. Це стало генеральною лінією у діяльності партійної номенклатури в умовах поглиблення репресивних методів і всеосяжної підозрливості у радянському суспільстві.

Секретар ЦК ВКП(б) П. Постишев озвучив процес тотальної ідеологізації дитинства. Він в одній зі своїх промов у березні 1932 р., обґрунтовуючи необхідність "партійного виховання" піонерів, навів приклади необхідності цього процесу: "якщо ви прислухаєтеся до дітей, то вловите в їх настроях відбиток усіх тих настроїв, які є у окремих робітників, службовців, колгоспників, селян-одноосібників. Погляди й настрої тієї частини батьків ... передаються до певної міри й дітям цих родин, а через них проникають у дитяче середовище" [9, 327]. Цей процес був багатограний і передбачав повсякденне залучення дітей до політичного життя, формування класової ідентичності дитини.

Однак такі ідеї наштовхнулися на суспільний спротив. Партійні кадри, не маючи змоги повністю контролювати ситуацію, змінили тактику і методи впливу на дітей. Родину почали згадувати у контексті обґрунтування необхідності "виривати дітей з родинного оточення". Нарком освіти УСРР В.Затонський у 1934 р. у доповідній записці на ім'я першого секретаря ЦК КП(б)У С.Косіора, аналізуючи причини негативних політичних настроїв у школах республіки, відзначив, що "в значній кількості антигромадські та антирадянські настрої і прояви заносилися дітьми до школи ззовні із родинного оточення і, особливо, з сімей класово-ворожих елементів (куркулів, непманів, служителів релігійного культу, колишніх білогвардійців тощо)" [9, 387]. Тому слід зазначити, що з новою хвилею репресій, які посилювалися після смерті С.Кірова, прийшли більш жорсткі настанови стосовно дітей і їхнього становища у суспільстві, які передбачали всеосяжний контроль.

Як не дивно, такі методи викликали певні побоювання у старих членів партії, які сумнівно ставилися до такої системи впливу на дітей і застерігали стосовно згубності наслідків. Так заступник наркома освіти РСФРР Н. Крупська у листі від 3 січня 1935 року до голови ВЦВК М. Калініна відзначала упереджене ставлення до дітей "непролетарських" класів. Н.Крупська, виділяючи причини безпритульності і бездоглядності, поряд із недостатнім фінансуванням та розкраданням бюджетних коштів, низьким рівнем підготовки персоналу дитячих будинків і колоній, ставила на перше місце соціальну дискримінацію стосовно дітей "куркулів" та "релігійників", що скла-

лася у суспільстві. І як можливий вихід становища наголошувалося на "припиненні переслідувань за взяття на виховання дітей родичів-лишенців" [1, 231].

Однак радянська репресивна машина залишилася "глухою" до подібних застережень, набираючи всюдишних обертів з 1935 року. Все суспільство перебувало в стані постійної підозрливості і переслідування. Не виключенням були і діти. Продовженням цього процесу були постанови і накази вищого керівництва, які законодавчо дозволили застосування всієї повноти і системності репресивного апарату. 7 квітня 1935 року вийшла постанова ЦВК і РНК СРСР "Про заходи боротьби із злочинністю серед неповнолітніх", яка дозволила притягувати до кримінальної відповідальності з 12-річного віку. Наступним кроком стало роз'яснення Політбюро від 20 квітня 1935 року, яке вводило вищу міру покарання і для дітей (розстріл). 31 травня 1935 року вийшла постанова РНК СРСР і ЦК ВКП(б) "Про ліквідацію дитячої безпритульності і бездоглядності", яка вперше розмежувала ці поняття. У ній наголошувалося на індивідуальній відповідальності батьків за законслухняну поведінку дітей і їхнє виховання. Таким чином, держава переклала всю повноту відповідальності за опіку над дітьми на батьків, зробивши головним винуватцем всіх соціальних проблем сім'ю [2, 433].

Спочатку оперативний облік підлітків відповідно з наказом НКВС СРСР №00284 від 4 серпня 1935 р. покладався на апарат Особливого уповноваженого. При необхідності слідчі справи на підлітків через районні та міські апарати УГБ НКВС направлялися на "трику" УНКВС або через відділ трудових колоній на особливу нараду НКВС СРСР [9, 354]. Чекісти намагалися виявити настрої підлітків, спроби втеч, запобігти встановленню контактів з родичами чи спробам прояснити долю батьків та виявити власне походження.

У той же час простежувалася певна політика подвійних стандартів у діях вищого керівництва і, зокрема, Й.Сталіна. Фраза Й.Сталіна "Син за батька не відповідає", проголошена у грудні 1935 року на нараді передових комбайнерів з партійним керівництвом в Москві, показала всю двозначність дій радянської номенклатури. З однієї сторони – посилення ідеологізації і репресій стосовно дітей, а з іншої – пропагандистська іділія "За радісне і квітуче дитинство", "Дякуємо товаришу Сталіну за щасливе дитинство!", наголос на щасливому вільному розвитку і вихованню особистості [10, 173]. Як наслідок "завуальоване" піклування простежилося у циркулярі Політбюро "Про використання на роботі людей, висланих в адміністративному порядку, і прийомі їхніх дітей до навчальних закладів" від 23 грудня 1935 року [10, 192]. Згідно з цим документом діти могли навчатися за місцем висилки. Однак реально вони цього права не отримали.

У 1936 р. С.Косіор закликав "ламати існуючу широко розповсюджену думку, що діти є власністю батьків, що "батьки – головні господарі своїх дітей", оскільки... ми маємо право контролю над вихованням дітей в родині, над тим впливом, що там існує, над тим, чому їх там вчать, що прищеплюють. Треба, щоб був контроль за родиною. Наше законодавство надає дуже великі можливості так вести справу, щоб був контроль" [6, 104]. Відповідно до цих заяв ідеологічна робота у школах була направлена на протиставлення дітей батькам і їхньому "вириванню" із-під батьківського впливу.

Максимум інтенсивності, у сфері застосування карально-репресивного апарату і остаточного "закручування гайок", у соціальній політиці перевиховання дітей спостерігалось у 1937 році. Якщо до "великого терору" органами НКВС СРСР діти репресованих громадян розглядалися як "безпритульні" та "бездоглядні", то в оперативному наказі №00447 НКВС СРСР "Про операцію по репресуванню колишніх куркулів, кримінальних і ін-

ших антирадянських елементів" від 30 липня 1937 року члени сімей репресованих за першою і другою категоріями підлягали як мінімум обліку. "Всіх дітей-сиріт, що залишилися після засудження, до 15-річного віку взяти на державне забезпечення, що ж стосується дітей старше 15-ти років, їх питання вирішувати індивідуально. Запропонувати НКВС розмістити дітей в існуючій мережі дитячих будинків і закритих інтернатів Наркомосвіти республік" [3, 189]. Більше того, наказ наголошував, що діти повинні бути розміщені у місцевостях за межами Москви, Ленінграда, Києва, Тіфліса, Мінська, приморських міст, прикордонних міст. Таким чином, діти фактично перетворилися на політичних засланих, які були ізольованими від суспільства. Радянська влада наголошувала на обов'язковому розірванні кровноспоріднених вуз, заборонивши селитися дітям в одному місці.

У подальшому норми наказу уточнювалися відповідними директивами НКВС. Було регламентовано тотальні репресії саме проти дружин і дітей, а не взагалі будь-яких членів родини, як у наказі Політбюро; дітей, старших 15 років, запропоновано заарештовувати тільки у випадку, якщо вони будуть визнані "соціально-небезпечними"; діти, що залишилися після арешту матері без догляду, поміщалися в дитячі будинки, якщо сиріт, що залишилися, побажають взяти інші родичі (не репресовані) на своє повне утримання. Підлітків, які вважалися "неблагодійним" елементом направляли до таборів особливого режиму. Там вони перебували під особливим наглядом: контролювалися їхні настрої і поведінка. Вся відповідальність за виконанням Постанов і Наказів, що стосувалися дітей "неблагонадійних елементів", покладалася на Особливу Наряду НКВС. Таким чином, юридично було закріплено передачу процесу виховання і перевиховання дітей із Наркомату освіти в органи НКВС. Саме там ретельно розписувалося, кого і як слід "влаштувати". Примітно, що у планах радянської влади закладалася мета повністю зробити дітей "сиротами". Дітям привласнювали нові імена і прізвища. Разом з тим вони піддавалися ряду інших обмежень: при вступі у ВНЗ, при прийомі на роботу, при призові в Червону Армію. У суспільстві трагічно жартували: "Навчитися не дають можливості, служити не пускають, працювати не приймають, землю для обробки не дають ... так далі не можна... це садизм" [5, 21]. Така дискримінація прямо підштовхувала багатьох людей приховувати елементи своєї біографії, і спровокувала кампанію "Відрікаємося від своїх батьків" [3, 316].

Ще більшого удару по гуманному ставленні з дітьми наніс наказ НКВС СРСР №00486 "Про операцію по репресуванню дружин і дітей ворогів народу" від 15 серпня 1937 року, який автоматично перетворював дітей репресованих громадян на злочинців. На кожну соціально-небезпечну дитину, старшу 15-ти років, заводилася слідча справа. У цих справах, окрім встановлених документів, знаходилися характеристики на дітей, у яких вказувався рівень їхньої соціальної небезпеки, короткий звинувачувальний висновок. Також додатково робилася довідка на соціально-небезпечних і здатних до антирадянських дій дітей, старших 15 років. Довідки розглядалися наркоматами республік і начальниками управлінь НКВС областей, які і визначали заходи стосовно дітей арештованих громадян. Соціально небезпечні діти заарештованих, в залежності від їх віку, підлягали утриманню у таборах чи виправно-трудових колоніях НКВС, або повинні були відправлені до дитячих будинків особливого режиму Наркомпросів республік під персональним наглядом ГУЛАГу НКВС для першої і другої групи і АГУ НКВС – для третьої групи. Таких дітей ставили на облік у 8 відділ ГУГБ НКВС СРСР. Наказ яскраво засвідчив стремління Й.Сталіна та вищого партійного керівництва позбутися потенцій-

ної небезпеки однієї із складових "п'ятої колони" – сімей репресованих громадян [8, 216].

Коли СРСР почав стрімку підготовку до війни, відбулося умовне послаблення режиму репресивного перевиховання дітей. Дітей почали використовувати як дешеву робочу силу на підприємствах. Відбулася мілітаризація дитинства. Циркуляр Комісара внутрішніх справ СРСР №106 від 20 травня 1938 р. "Про порядок облаштування дітей репресованих батьків в віці від 15 років" говорив, що діти від 15 до 17 років, які не є соціально небезпечними, при наявності нерепресованої рідні можуть бути передані на повну їх опіку. В таких випадках оформлення опіки строго регламентувалося НКВС. Діти, які не навчалися, підлягали працевлаштуванню на підприємствах і установах в межах області за виключенням підприємств оборонної галузі. Діти, яких визнали соціально-небезпечними, повинні віддаватися до суду на загальних підставах. Також наголошувалося, що дітей репресованих після закінчення навчання із дитячих будинків без дозволу АГУ НКВС СРСР не випускати. Таким чином, циркуляром встановлювалася система, яка розмежовувала категорії дітей і відповідно визначалися для них різні форми опіки.

Прикметним є лист наркома НКВС СРСР М.Єжова від 1 червня 1938 року до голови РНК СРСР, в якому він писав, що починаючи з липня 1937 р. по 10 травня 1938 р., НКВС СРСР направило у дитячі будинки Наркомату освіти 15347 дітей репресованих батьків. Він просив виділити асигнування на вилучення (арешт) та розміщення додатково 5000 дитячого контингенту, для якого необхідно було додаткове виділення 1525000 крб. Керівник НКВС СРСР планував розмістити в РСФРР – 3000, в УРСР – 2000 дітей [5, 13].

Масові вилучення дітей у репресованих батьків припинилися лише після наказу НКВС СРСР №00689 від 17 жовтня 1938 р. [11]. Відповідно до нього питання про арешт і репресії дружин ворогів народу і їхніх дітей вирішувалося в кожному окремому випадку начальником відповідного органу НКВС, виходячи з отриманої інформації про ступінь причетності їх до контрреволюційної роботи.

Таким чином, каральна політика більшовиків у вихованні спрямовувалася на руйнування інституту сім'ї, відрив дітей від батьків і їхню передачу у відповідні дитячі та виправно-трудові заклади для формування більшовицького світогляду та "комуністичного виховання". У радянській тоталітарній політиці 1930-их років стосовно дітей простежувалася репресивність у методиці виховання. Відбулася тотальна ідеологізація свідомості і утвердження комуністичної моралі, яка супроводжувалася корінною ломкою інституту сім'ї. Простежувалася двозначність у нормативно-правовому законодавстві і його відповідній реалізації. Відбулося фактичне перетворення дітей на злочинців, їхня ізоляція від суспільства. Однак у зв'язку із стрімкими приготуваннями країни до війни у другій половині 1930-их років, дітей почали використовувати як дешеву робочу силу.

Порівняння політичних декларацій, юридичних актів та інструкцій більшовицької влади з їх реалізацією на рівні повсякденних практик роботи з дітьми проходило у вигляді формування нових, більш витончених форм насилля над дитиною, знищення особистості. Політика навішування соціальних ярликів у ході 1930-их рр. і процес становлення ідентичності був болісним, оскільки потрібно було відмовитися від природної позиції сина чи доньки на користь "вірного лєнінця". Ідеологізація дитячого життя нерідко оберталася особистою трагедією для маленьких громадян.

Список використаних джерел

1. Дети ГУЛАГа 1918-1956/ Под ред. Акад. А.Н.Яковлева. – М., Международного Фонда "Демократия", 2002. – 631 с.
2. Советская социальная политика 1920-1930 гг.: идеология и повседневность. – 533 с.
3. Фицпатрик Ш. Повседневный сталинизм: Социальная история советской России. – М., РОССПЭН, 2001. – 421 с.
4. Т.Вронська.Заручники тоталітарного режиму: репресії проти родин "ворогів народу" в Україні 1917–1953 рр./Вронська Т. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – 486 с.
5. Р.Подкур. Становище дітей репресованих громадян в контексті політики державного терору. (1937-1938 рр.). – Режим доступу://www.history.org.ua.
6. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР, 1917-1941 рр.:Джерелознавче дослідження. – К., 1999.
7. Ю.Шаповал, В.Пристайко, В.Золотарьов. ЧК–ГПУ–НКВД в Україні: особи, факти, документи. – 1999.

8. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953. суспільно-політичний та історико-правовий аналіз у 2-ох томах. – К., Либідь, Військо України, 1994. Кн.1. – 422 с.
9. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 786 с.
10. Смирнова Т.М. "Сын за отца не отвечает". Проблемы адаптации детей "социально чуждых элементов" в послереволюционном обществе (1917-1936 гг.) // Россия в XX веке: Люди, идеи, власть. – М., 2002.
11. Приказ народного комиссара внутренних дел №00689 "Во исполнение приказа НКВД СССР N 00486 от 15 августа 1937 года о порядке ареста жен изменников родины, участников право-троцкистских организаций, шпионов и диверсантов". – Режим доступа://http://ukrhist.at.ua/publ/42-1-0-326

Надійшла до редколегії 28.05.13

Ю. Гоман, канд. ист. наук, доц.,
В. Проценко, студ. магистратуры,
КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ К ДЕТЯМ "НЕБЛАГОНАДЕЖНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ" В 1930-Х ГОДАХ

В статье рассматривается политика советской власти по отношению к детям "неблагонадежных элементов" в 1930-х годах, проводится анализ нормативно-правовой базы по осуществлению их контроля и воспитания; показывается аппарат исполнителей, на которых возложен процесс "перевоспитания".

Ключевые слова: дети "неблагонадежных элементов", СССР, процесс "перевоспитания", "большой терор", репрессии.

Y. Goman, Ph. D. in History, Associate Prof.,
V. Protsenko, Master Stud.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SOVIET GOVERNMENT POLICY FOR CHILDREN "UNRELIABLE ELEMENTS" IN THE 1930S

The article considers of Soviet politics concerning children "unreliable elements" in the 1930s, doing an analysis of the legal framework for the implementation of control and education, showing the device performers entrusted with the process of "re-education".

Key words: children "unreliable elements", USSR (Ukrainian Socialist Soviet Republic), the process of "re-education", "Great Terror", repressions.

УДК 339.9(73): 061.1ЄС "2008/2012"

Ю. Гордійчук, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ТА СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА США З КРАЇНАМИ ЄС ПРОТЯГОМ ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТСТВА Б. ОБАМИ (2008-2012 РР.)

В статті аналізуються особливості трансатлантичних відносин в умовах світової рецесії в період першого президентства Б. Обами. Особлива увага приділяється співробітництву США та ЄС в торгівельно-економічній сфері і визначається його вплив на увесь комплекс двосторонніх відносин. Досліджуються проблеми зовнішньоекономічних зв'язків США з країнами ЄС та способи їх вирішення адміністрацією Б. Обами та європейськими союзниками.

Ключові слова: США, ЄС, Барак Обама, економіка, торгівля, трансатлантичні відносини.

Економічне співробітництво США з країнами Європейського Союзу, або трансатлантичне економічне партнерство є ключовим фактором глобального економічного розвитку і становить найбільш комплексні, найбільш інтегровані та найтриваліші економічні відносини в сучасному світі. На двох трансатлантичних партнерів, які складають лише 12% населення в світі, припадає половина світової економіки, і за даними Світової організації торгівлі (далі – СОТ), у 2008 році на ЄС і США разом припадало близько 40% світової торгівлі. ЄС є найважливішим торговим ринком у світі для економіки Америки, і становить приблизно половину загального доходу від зовнішньої торгівлі США.

Цілково закономірно, що вивчення економічного співробітництва США з країнами ЄС в період першого президентства Б. Обами практично відразу опинилося в центрі уваги дослідників через його значний вплив на світову політику та економіку, хоча звичайно, що на сьогоднішній день ґрунтовні і, головне комплексні дослідження з даної проблеми ще відсутні. Наукові розвідки щодо ролі та місця трансатлантичного партнерства знаходяться в працях американських вчених Ч. Капчена, Дж. Каллео, Дж. Вайсса [3]. Низка аспектів економічного співробітництва між США та ЄС аналізується такими російськими дослідниками, як А. Ю. Давидов,

О. В. Приходько, Н. В. Загладин, В. А. Кременюк, М. А. Троїцький [19, 20, 21].

Проте, ані зарубіжна, ані вітчизняна історіографія (в останній дана проблематика взагалі безпосередньо не розглядається) спеціально ще не розглядали ключові особливості та складові економічного співробітництва США та ЄС в 2008-2012 рр., що й визначило вибір теми даної статті.

Отже, метою даного дослідження є аналіз та виокреслення основних складових економічного співробітництва США та ЄС за першої адміністрації Б. Обами та виявлення особливостей ведення економічної політики як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях в умовах світової економічної кризи 2008-2012 рр.

Джерельну базу даної статті складають опрацьовані та узагальнені автором матеріали Слухань в Конгресі США, доповіді Дослідницької Служби Конгресу, які готувалися для його Комітетів та окремих членів Палати Представників, документи Державного Департаменту США, матеріали західної періодики та он-лайн ресурси.

Також дуже цінним джерелом з даної проблеми є статистичні матеріали, аналітичні доповіді та експертні оцінки провідних фахівців трансатлантичної економіки. Зокрема, це економіко-статистична збірка експертів Центру трансатлантичних відносин університету Джона Хопкінса (США) Д. Гамільтона та Дж. Куїллена "Трансатлантична економі-